

Fridtjof Diesen:

Så stort et kall -

- Richard Wagners liv og verk -

(Framhald)

MANGE år etter finner vi alt dette som grunnlaget for hans operaer og musikkdramaer i verker av ord, bilder og toner. Ennå er det ingen som aner noe om at en ukjent skolegutt fra Leipzig bærer slike gaver i seg. Han drømmer og fantaserer, han skriver og river med alt det han leser. Resultatene av dette blandes sammen i et uforståelig monstret av Shakespeares og Goethes som kilder i et arbeide som han kaller »Leubald og Adelaide«. Her drypper blodet, mordere, hekser og spøkelser. Det dør 42 personer i de fire første aktene, slik at han lar dem gå igjen som ånder i femte og siste akt. Richard viste sitt verk til onkel Adolf Wagner, men denne ble forskrekket over hva gutten her hadde rotet sammen. Onkelen måtte også bebreide seg sjøl. Hvorfor i all verden hadde han fortalt gutten så meget om litteratur og teater.

MEN en ulykke kommer ikke alene. Det ble også gitt bemerkninger om ham i karakterboken som ikke var meget oppfyllende. Nederlaget som sorgespilldikter ga ham den fordel at han allerede så tidlig ble klar over sitt dobbelt talent. Han trodde det hele ble bedre der som han komponerte passende musikk til sine arbeider. — Dette utdyper han nærmere i sin selvbibliografi »Mein Leben: «Sjøl om min familie dypt beklaget at jeg kastet bort så meget tid på mitt sorgespill og slutt inn på et feilspor så følte jeg alikevel en trøst i mitt indre. Jeg viste det som ingen ennå tenkte seg at alt ville bli bedre hvis jeg komponerte passende musikk til teksten. Det aktet jeg nå å gjennomføre. — Ord og toner skulle være som to vakre søstre, utdype og utfylle hverandre.

HANS første møte med musikkteorien var ikke så oppmuntrende. Læreren var tørr og pedantisk. En tykk bok om musikkteorien ga ham den rene avsky for regeltvingen. — På sin søster Rosalies klaver fant han Beethovens »Egmont«. Det heftet tok han og øvet flittig hver dag. Han ble en begeistret Beethovenbeundrer og så »Egerbrudene« av Carl Maria von Weber. Dette verket opplevde han i Dresdener-operan. Verken keiser eller konge, men dirigent slik som von Weber. — Det var hans store ønskedrøm! —

CARL MARIA von Weber kjente Richards mor og søstre. Geyer hadde nytt mesterenstillit og aktelse. Wagner-dotrene framgang og karriere lå ham på sinnet og det hersket gjensidig sympati mellom dem. — Hver eneste dag presis på slaget 17 vandret von Weber forbi familien Wagners bolig. Av og til kom von Weber innom på en

kort visit. Engang spurte han Richard hva han ville bli her i livet. Moren svarte at han syslet litt med musikk, men noe talent i den retningen trodde hun ikke på.

I sitt stille sind tenkte gutten at dette møtet med en av den tyske musikkens største menn var innvielsen til hans kunstnerkall. Og fra denne dagen arbeidet Richard flittig og iherdig for å sikre sin framtid. Han trosset vanskelighetene og tok timer i klaver- og violinspill. Han ville spille bare for sin fornøyelsesskyld. Han vil komponere. Planmessig og detaljert går han systematisk gjennom »Egerbrudene« og senere flere av Beethovens arbeider. Da de to store mestre døde, Weber i 1826 og Beethoven i 1827 sørget gutten over dem som om de hadde vært han nærmeste familie.

SÅ strømmet det toner i mot ham fra alle kanter. I Leipzig og Dresden får han alle sine ønsker oppfylt. De beste orkestre i Europa gir konserter i disse byene både titt og ofte. Det kom gjestespill fra alle verdenshjørner. Store søster Rosalia kom fra Hamburg og hennes trup oppførte Shakespeares »Macbeth«, »Hamlet« og »Kjøpmannen fra Venedig«, Goethes »Faust«, Auhers »Den stumme i Portici«, Marchners »Wampyr« og ikke minst Beethovens eneste opera »Fidelio« med det daværende Tysklands største sangerinne, Wilhelmine Schröder-Devrient i rollen som Leonore. — Richards begeistring for henne kjente ingen grenser. Hun har vel sin del i inspirasjonen til hans første storverk »Rienzi« hvor hun senere fikk en av hovedrollene. — Allerede da hadde gutten en klippefast tro på seg sjøl.

I 1830 brøt jule revolusjonen ut i Frankrike. Kanonene ga ild, klokken kalte folket til barikadene, sennene som i kok. Revolusjonshelten og frihetshjempren La Fayette marsjerte i nasjonalgardens første rekke under jubel og hyldest. Trikolorene ble heist, de hadde vunnet slaget og folkets gunst. Men for hvor lenge? —

SAMME ÅR tok Richard sin studenteksamen. Det var grønt lys for universitetet. Han skrev seg inn som stud. musicus. Studenter-tiden gikk rett livlig for seg. Fristelsene var mange og de gikk ofte utover studiene. Øl, lystige studentviser, politiske diskusjoner og stormende møter i studentersamfunnet »Saxonia«. Skryt, slagsmål og endda farligere verduellene. De dyrket Bachus og Mars. Kortspill var også en yndet og ettertraktet fornøyelse. Det ble spilt om penger og dem hadde vel studentene ikke for meget av. Richard var en av dem som prøvde både spillet og duellen, men slapp heldig unna i begge deler. Han slapp duellutfordringen og sopte

en stor gevinst. — Og dermed var det slutt på utskielene. Han hadde fått sine lærepenger.

Han ble nå en arbeidssom og pliktoppfyllende ung mann. Hellet fulgte ham. Richard fikk en meget dyktig lærer i Professor og Thomaskantor Teodor Weinlig. Det gikk framover i alle musikkdisipliner ved akademiet. Weinlig lærte sine studenter å arbeide sjølstendig. Et annet bud var grunn-dighet. Richard la fram sin første C-dur — symfoni som ble framført i en Gevandhauskonsert. Den vakte anerkjennelse. Det store musikkforlaget Breitkopf & Härtel ga ut denne symfonien. 19 år gammel skrev han musikk til 7 sanger i Goethes »Faust«.

FAMILIEN fulgte oppmerksomt med i hans framgang. Den ga ham penger slik at han kunne reise til utlandet for å studere videre. Han dro til Praha hvor han møtte sin yndige venninne Jenny Raymond som han kjente fra sitt forrige besøk. Den gyldne fra by ved Moldau besøkt et rikt og varierende musikk liv med forstklassens krefter. Under reisen videre kom han til Mährens hovedstad Brno (Brünn) hvor situasjonen var mørk og dyster på grunn av koleraens herjinger. Richard kom seg hurtigst mulig bort fra dette ulykkelige stedet.

OG hvor var det bedre å reise enn til Wien, livsgledens og musikkens by. På overflaten så det alltid ut som om Wienerne ikke gjorde annet enn å spille, synge og danse sorgløst omkring familiedynastiet, sykdommer, sorg og død når trylleviolinene spilte opp. Straussene ble i sin tid kalt for landets beste leger. Det var som tok de musikk rett ut av luften og myntet dem gavmildt ut til alle som ville høre på. Og det ville alle. Fra keiserens militær-orkestre til kafeenes mange ensembler hortes en eller annen av Strauss-valsen. Guttene i gatene plystrte melodiene, forelskede par svermende og nynnene i Wiener-skogen. Ja, overalt hersket de akronde konger i musikkens rike. — Den folsomme ynglingen fra Leipzig ble grepet av Wienerborgernes populæreste musikkemestre. — Mange år etter ble Johan Strauss den yngre en av Richard Wagners beste forkjempere og forsvare nettopp i Wien. Respekten og beundringen var gjensidig.

ETTER Wieneroppholdet vendte Richard tilbake til Leipzig. Men nå var uroen for alvor kommet i blodet hos ham. Og brøren, Albert, fikk ham til å undertegne en kontrakt med teatret i Würzburg i Baden. Han likte seg godt der og ble en dyktig dirigent og korleder, men noen stilling for framtiden var det ikke. — Der skrev han sin første opera »Die Feen«, et verk som ble oppført noen ganger og senere etter Wagners død i Mün-

chen bare engang. Verket var svakt, men farget av Wagners sans for dramatik. Det var jo heller ikke praksis at verker av ukjente komponister ble så hurtig tatt opp på spilleplanen i denne tiden. Løst burde man ha gode forbindelser også.

I 1834 vendte den unge Richard Wagner tilbake til Leipzig igjen. Han ble medarbeider i det høyt ansette musikktidsskriftet »Det unge Tyskland«. Tidsskriftet var ledet av så kjente menn som teatermannen Heinrich Laube og komponisten Robert Schumann som Wagner satte meget høyt den gangen og regnet som den største

etter Beethoven. Senere ble Schumann en av Wagners motstandere.

NÅ var Wagners brusende ungdomstid ubønnhørlig forbi. Han var vel beredt til kamp og arbeide. Fra da av reiste han bare sporadisk tilbake til Leipzig. Det tok mange år før fødebyen anerkjente sin store sønn. Fru Musica kalte ham til virke i et ukjent land, barskt og kaldt, hvor han skulle herdes og prøves i livets stormer. Hans kall var gralsriddrens i de mange kunstens templer. Hans kamp ble kronet med seier i Festsphillhuset på den grønne høyden i Bayreuth.

LIVETS ALVOR

RICHARD WAGNER måtte flakke vide om. Han kjempet for det daglige brød og kaste bort kostbar tid fordi så få skjønte at en kunstner må ha anstendige levevilkår for å skape sine verker. — En tid var han kapellmester i den vesle byen Lauchstadt i Sachsen. Vinteren 1835 fungerte han i den samme stilling ved teatret i Magdeburg. Men dette foretagende sto på konkursens rand. Det var med nød og neppe at spilleplanen kunne gjennomføres. Wagner fullførte sin annen opera »Liebesverbot« (Kjerlighetsforbudet). Premieren ble en fiasko. Publikum gad ikke se den. Og snart etter gikk hele operaen i glemmeboken.

I MAGDEBURG forlovet Wagner seg med skuespillerinnen Minna (Wilhelmine) Planer fra Dresden. Hun var fire år eldre enn ham og viste ham moderlig-

het, vennlighet og forståelse. Men Magdeburg var ikke noe blivende sted for et forelsket par. Det ble ingen kontrakt eller arbeide der. I Berlin var det heller ingen mulig heter. Så reiste de da til Königsberg i Ostproyssen hvor froken Minna fikk beskjefteigelse ved byteatret der. De flyttet dit, men hennes gasje var verken til å leve eller dø av. Richard komponerte, men det han skrev hadde små sjanser til oppførelse.

VEL, de giftet seg i den vesle Trageimerkirken den 24. november 1836. Senere gikk det opp for dem begge hvilket skjeenesvangert feiltrinn dette ekteskapet var. Richard Wagner skrev i sin selvbibliografi:

»Jeg var forelsket og giftet meg i et anfall av halstarrighet. Jeg bekymret meg ikke det minste over at vi intet eide og vi falt ned i den elendighet hvis vesen er slik at tusener og atter tusener mennesker går til grunne.«

KOMPONISTEN som senere brukte så mange og de beste harmoniene i sitt arbeide opplevde et ekteskap som ble et eneste langt mareritt. Det var intet under at nød, lidelser, sorg, skuffelser og barnløshet skapte tragedier for to så vidt forskjellige mennesker. Andre begivenheter bidro også til å stemme den unge kunstners sinn

til moll. Hans onkel Adolf Wagner døde. Den elste, beundrede søsteren Rosalia ble revet bort etter et kort ekteskap med den lovende forfatteren Oswald Marchbach. — Så undrer vi oss om ikke den senere så store komponisten har hatt sin mor og søstre i tankene når han tegnet de betydelige kvinneskikkelsene i sine store musikkdramaer? —

FRU MINNA forlot sin mann i Königsberg og dro heim til Dresden sammen med en kjøpmann som fikk henne i sitt garn ved pengenes hjelp. Wagner reiste etter og tilga henne. Han var blitt musikkdirektør ved Nasjonalteatret i Riga. Den latviske hovedstaden lå inne i bukta med samme navn. Byen var preget av vesterlandsk kultur og et av pusteullene ut mot verden for det zaristiske Russland. Kultursentret Riga i Latvia eller Lettland som det også nevnes trengte en kapellmester som kunne sine ting. Richard Wagner var en av de best kvalifiserte. Alt dengang hadde han det motto at kun det beste var godt nok. Han stilte strenge krav til seg sjøl og sine medarbeidere. I Riga komponerte han en hymne til zaren, en romanse og balladen »Der Tannenbaum«. På sin leting etter stoff til et storverk kom han over den engelske dikter Edvard Bulvers (senere Lord Lyttons) bok »Rienzi«, som handlet om den siste frihetshelten »Rienzi«, romersk folketribun som går til grunne i sin kalp for folkemakt i steden for fa manns velde i det romerske imperium. Intrigene og renkespillet fører ham og hans søster Irene, som følger ham trofast, i døden i flammehavet i Roms Colosseum.

Dette var dramatisk stoff som grep den unge dikterkomponist og han skrev snart ut teksten til verket. Spennende og fangende. Musikken i dramaet bød ennå ikke på noe nytt og revolusjonerende. Det er ennå den fransk-italienske retningen som gjør seg gjeldende. Men hans sprudlende vitalitet, hans senere så praktfulle gnistrende effektvirkninger i massescenene og masse-opptogene er ikke til å ta feil av. Det er intens glød i tonehavet og en betakende flukt over handlingene. — Men det er også åpenbare svakheter i hans første gjennombruddsdramaer. Den unge tonediktaren må få vekke det overlevede og svulstige i arbeidet.

DET nyttet ikke hvor dyktig Wagner var i Riga. Han fikk snart sterke motstandere også. Teater-